

Rīgas Valsts tehnikuma bibliotēkas virtuālā izstāde

**Tuvojas Lieldienas, Kristus augšāmcelšanās
svētki, gaismas uzvara pār tumsu.**

**Liieldienas tiek svinētas arī kā vienas no
četrām latviešu gadskārtām, kad tiek
ievērotas tradīcijas – cilvēki ar savām
ģimenēm dodas uz baznīcu, mājās krāso olas
un rīko olu kaujas, šūpojas, dārzā meklē
Liieldienu garauša paslēptās olas un sūta
apsveikuma kartītes ar laba vēlējumiem.**

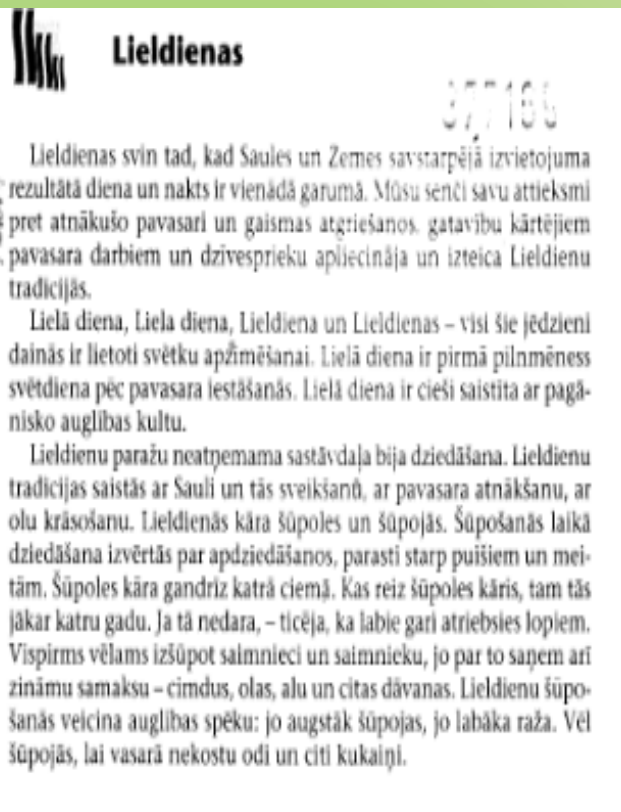
**Rīgas Valsts tehnikuma bibliotēka piedāvā
ieskatu dažos krājuma izdevumos par
Liieldienām: tradīcijām, ticējumiem, ēdieniem,
spēlēm, rotaļām, tautasdziesmām... .**

Liieldienas paver vārtus
saules ceļam zenītā!
Liieldienas liek mosties
visam dzīvojam,
jo gaisma uzvar tumsu un dzīvība
ir stiprāka par iznīcību!

Lai prieka pilnas un saulainas
Liieldienas, kas dod spēku un ticību
gaismas uzvarai!

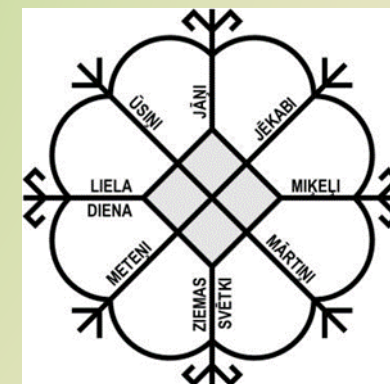
Leskatāmieš grāmatā...!

Grāmatā ievietotie svētku un atceres dienu apraksti sakārtoti kalendāra secībā. Pielikumā ir ievietoti apraksti par Latvijas valsts karoga, ģerboņa un himnas vēsturi, kā arī likums par svētku, atceres un atzīmējamām dienām. Grāmatā izmantoti attēli no Latvijas Kara muzeja fondiem un Apgāda Zvaigzne ABC arhīva.

Skangale, Lilija. Latvijas valsts svētku, atceres un atzīmējamās dienas / Lilija Skangale ; red. Leo Skulte ; vāku noform. Eduards Groševs ; izmantots V. Rīdzenieka foto. - 3., papild. izd. - Rīga : Zvaigzne ABC, 2008 (a/s "Poligrāfists"). - 73 lpp.

Meklēt Rīgas Valsts tehnikuma bibliotēkas katalogā.

Ieskatāmajos grāmatā...!

Grīns, Margers. Latviešu gads, gadskārtā un godi : Veltījums Inesei, Ingai, Andai, Norai [Grīnām] / Margers Grīns, Māra Grīna. - Rīga : Everest, 1992 (Baltkrievijas Preses Nams). - 452 lpp.

Meklēt Rīgas Valsts tehnikuma bibliotēkas katalogā.

LIELDIENAS.

Lieldienas ir pavasara saulgrīžu svinības. Tās iedimņi pavasara eoliptikas punktā, kad Zemes un Saules savstarpējā stāvokļa rezultātā diena un nakts ir vienādi garumā. Turpmākā Zemes ieejuma apsaule dienas gaismas termiņa pieaug un nakts tumša samazināta. Šādu pilnīgu gaismas svārumu pār tumsu un Saules atmodu senās ārišu tautas atzīmējušas ar pavasara saulgrīžu svinībām (š). Latviešiem tās ir Lieldienas jeb Lieldienu, kur patā vārda izteici šī notikuma jēgu un saturu – diena ir kļuvusi lielāka par naksti. Lieldienas svinētas trīs dienas (garā gadā 4 dienas). Gregorija kalendārā tās iekrīt (22.), 23., 24. un 25. martā, (38. un 39. lpp.)

Vairums seno gadskārtas svinību cilvēkotās kā vīriešu kārtas teikamu tēli – Dievadēli, bet Lieldienas jeb Lieldienu latviešu valodā ir sievietes kārtas vārds; dainās Lieldienu svinību personificējums ir liela sieva vai trīs un četras māšas. Lai gan ar savu nozīmi un darbību tās pielīdzināmas citiem gadskārtas teiksmu tēliem, cilvēkotās Lieldienas dabīgi nelodēdas Dievadēļu rindā. Meklējot Lieldienu sievietīgu cilvēkojuma dziļāko būtību, jāsecina, ka šī tēla sākotnējā izcelsme un saturs gandrīz jau izdzisis no Lieldienu dainām. Tomēr vienas dainas tekstā tas vēl samoklējams: šeit Lieldienu nosaukta par Mārgietu, kas vārdā vienai no Māras mēitām (š). Biežāk Māras meitas minētas kopā ar trim, bet vārdos nosauktas četras: Anna, Maija, Grieta un Mārgieta (Mārgieta); abejādi tas saskan ar Lieldienu svinamo dienu skaitu, kas mainās no trīs uz četri.

Miesmetis, melnais, apēds gaļas; Lieldienu, Mārgieta, tā taupa bērniem. 32214

Cilvēkotās Lieldienu dienas kā 3 vai garā gadā 4 māšas bieži nostādītas iepretim 4 brāļiem Ziemassvētkiem.

Cetras māšas, Lieldienas, četri brāļi, Ziemassvētki; Astoņām dienām darus sauda aūtīpa. F 442,594

Šīs abas svinības, būdamas arī garākās latviešu gadskārtā, dainās sevišķi izceltas kā "Dievam dārgi laiki" un "lieli svētki" Dieva dzimšanas un šūpali likšanas dēļ. Pēdējā darbība ļaunā dzīvī nozīmē vārda došanu un bērns uzņemšana dzimtā.

Ziemassvētki, Lieldienu, tie Dievam lieli svētki; Ziemassvētkos Dievs piedzima, Lieldienā šūpli kāra. 33295

Ziemassvētki, Lieldienu, tie Dievam dārgi laiki; Ziemassvētki blāķi vilka, Lieldienu šūpli kāra. 33292

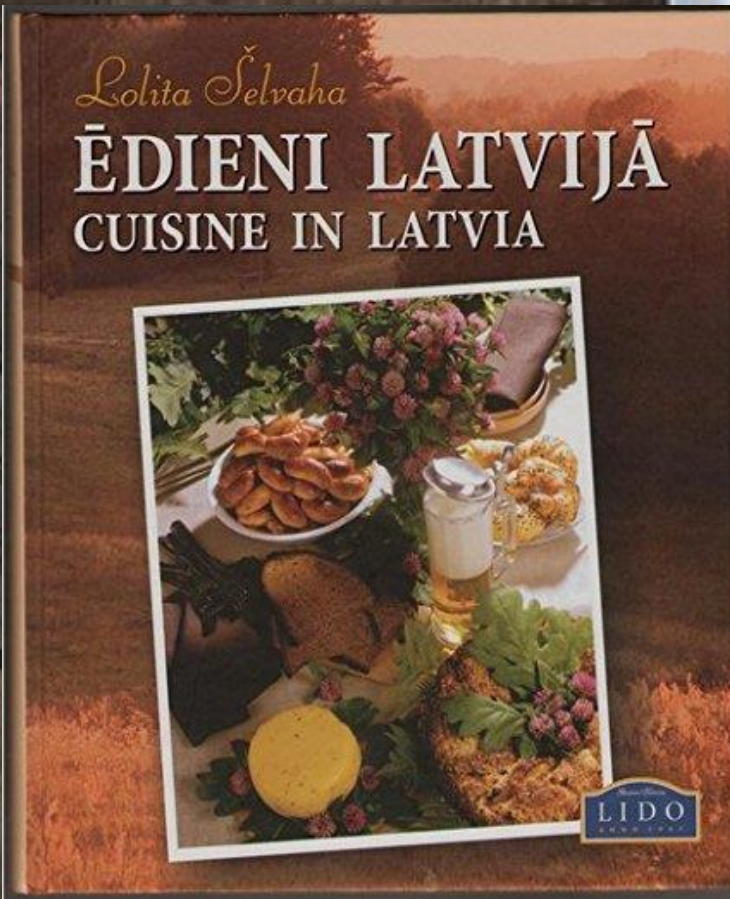
Dainās ir saglabājušās seno Lieldienu iezīmes ar daudziem simbolos (teiksmu) jēdzieniem. Redzamākie no tiem ir Lieldienu piederumi, kā olas un plācenis, kas simbolizē Sauli un Saules atmodu. Zeļta olas, Lieldienai atnākot un aizējot, dzejiski attēlo Saules gaitsu debesīs, izceļot Lieldienas nozīmi šai notikumā.

Atīr Lieldienu par augstu kalneņu, zeļta ūlys mātsodama; Atīr Lieldienu par augstu kalneņu, zeļta ūlys lasoidama. 32238

- ❖ Gads un gadskārtā
- ❖ Latviešu senā laika skaitīšana
- ❖ Jauno laiku kalendārs
- ❖ Gadskārtas svinības: Meteņi, Lieldienas, Ūsiņi, Jāņi, Māras, Miķeli, Mārtiņi, Ziemassvētki

Leskatāmieš grāmatā...!

Latvijā ēdienu gatavošana un izvēle ir cieši saistīta ar gadalaikiem. Katra gadalaika kulminācija ir saulgriežī-tad latvieši svin Ziemassvētkus, Lieldienas, Līgo un Jāņu dienu, Miķeļus un Mārtiņus. Ēdienu gatavošanas tradīcijas ir ietekmējušas un veidojušas gan zviedru un vācu nacionālās virtuves, gan igauņu un lietuviešu virtuves. Grāmata adresēta visiem, kas interesējas par latviešu tradicionālo virtuvi.

Šelvaha, Lolita. *Ēdieni Latvijā : Cuisine in Latvia / Lolita Šelvaha ; [angļu val. tulk. Ilona Tiesniece ; red.: Ilze Sausiņa (latv. val.), Una Orinska (angļu val.) ; dizainers: Aigars Truhins ; Gvido Kajona fotogr. ; izmantotas Vijas Kilblokas fotogr.]*. - Rīga : Zvaigzne ABC, [2010] (Preses nams). - 218 lpp.

Meklēt Rīgas Valsts tehnikuma bibliotēkas katalogā.

Lieldienu olu krāsošana

Olas pirms krāsošanas nomazgā. Lai olas čaumala vārot nesaplīstu, ūdenim pieber ēdamkaroti vāramā sāls. Krāsojot baltas olas, to tonis būs košāks un intensīvāks.

Lieldienu olas var krāsot sīpolu mizās, tā iegūstot no dzeltenas līdz pat tumši brūnai krāsai, kā arī ogu un augļu sulās vai ievārījumos. Dažādu tumšuma pakāpju violetas un rozā olas var iegūt, ja tās krāso melleņu vai aroniju sulā un ievārījumā. Ja baltās olas krāso smiltserķķu sulā, tās kļūst dzeltenas.

Lai olas nokrāsotos vienmēri, krāsaino novārījumu izkāš caur marli, pieber sāli un liek tajā vārīties olas.

Raibas olas būs, ja tās krāso neizkāstā šķidrumā, ietītas audumā, olai piespiežot zāles stiebrus, lapiņas, risus, auzu pārslas, putrainus, dzīparus vai sasmalcinātas olu čaumas.

Pēc krāsošanas olas atdzesē krāsojamā šķidrumā. Lai krāsotās olas būtu spīdīgas, tās norīvē ar cukādiņu vai eļļu.

Svitrainas olas iegūst, ja tās pirms krāsošanas notin ar plakanām apaļajām gumijām. Nostipojot gumijas abos virzienos, iegūst rūtis, bet krustu šķersu pāri olai savilkta gumijas atstās interesantu līniju rakstu.

Apzīmētas olas iegūst, ja olu čaumalā ar adatiņu ieskrāpē zīmējumu. Zīmējumu no papīra var pārkopēt uz nokrāsotas, atdzesētas olas, bet veiklākie zīmētāji var zīmēt uzreiz.

Dyeing Easter eggs

Wash the eggs before dyeing. To protect the eggshell from cracking when boiling, add 1 tablespoon salt to the water. The tone of dyed white eggs will be brighter and more intense.

The Easter eggs can be dyed in the onion-skin infusion, thus obtaining from yellow to dark brown colours, as well as in fruit and berry juices, or jam. Different shades of pink and violet tones can be achieved when dyeing eggs in bilberry or chokeberry juice and jam. White eggs dyed in sea buckthorn juice become yellow. To achieve smooth colour, filter the colouring liquid through a gauze cloth, add salt and put in the eggs to boil.

After dyeing cool the eggs in the colouring liquid. Rub the dyed eggs with oil or pork skin to make them shine.

Speckled eggs can be made when using unfiltered colouring liquid. Eggs can be wrapped in a cloth, pressing grass blades, green leaves, rice, oat flakes, grains, yarn or crashed egg shells to the egg.

Striped eggs can be made when covering them either horizontally or vertically with rubber bands. Place the bands in both directions and you will get squares, but bands placed crosswise will make another interesting pattern.

To make drawings on the eggs, scratch a drawing with a needle on the egg shell - willow-catskins, grass, hares. You can copy the drawing on a dyed and chilled egg and those who are more skilled can draw straight away.

leskatāmieš grāmatā...!

Karaša, Diāna. Latviskās sadzīves tradīcijas un godi / Diāna Karaša ; [aut. zīm.]. - Rīga : Ražošanas komercuzņēmums "Skonto" ; Zinātne, 1991. - 133, [1] lpp.

Meklēt Rīgas Valsts tehnikuma bibliotēkas katalogā.

LIELDIENAS

Lieldienas ir pavasara saulgrieži, kad gaismā svin uzvaru pār tumsu. Lieldienas un Ziemsvētki ir garākās svinības latviešu gadskārtās; abas svinības dainās sevišķi izceltas kā "Dievam dārgi laiki" un "lieli svētki". Dieva dzimšanas un šūpuļi bērnības sākumā. Tas attiecas arī uz ļaužu dzīvi — vārta došanu un bērnu uzņemšanu dzimtā.

Ziemassvētki, Lieldiena,
Tie Dievam lieli svētki:
Ziemassvētkos Dievs piedzima,
Lieldienā šūp'li kāra.

Kristietībā Lieldienas ievada Klusā nedēļa ar Pūpolu svētdienu, Zaļo ceturtdienu, Lielo piektdienu, Kluso sestdienu un Lielo dienu. Katrai dienai ir īpaša nozīme.

Par Pūpolu svētdienu sk. iepriekšējā nodaļā.

ZAĻĀ CETURTDIENA. Šajā dienā zēniem jālasa skaidas, lai vasarā atrastu vairāk putnu ligzdu.

Mēltām pie upes vai kalnā skaļi jāsauc un jāgavilē, lai būtu skaļa atbilde; no kuras puses tā būs — no tās nāks precinieki.

Zaļās ceturtdienas rītā, pirms saules, saimniecībās jātaisa sviests — tad vasarā būs daudz sviesta un piena.

LIELĀ PIEKTDIENA. Agrī no rīta, pirms saules vai pēc saules vakarā jāiet uz upi mazgāties tekošā ūdenī — tad izzūd visas kaites, sevišķi ādas slimības.

Govim jādod pērnās vasaras Jāņu vainagi — tad tās nevar noburt.

Zaļajā ceturtdienā un Lielajā piektdienā pie ābelēm jāpiekar vilnas dziju kamoliņi, lai vasarā būtu daudz ābolu.

Nozīmīgākie Lieldienu priekšdarbi ir apģērbu gatavošana un greznošanās, Lieldienu ēdienu gatavošana un šūpuļu kārtāšana. Grezns

20

apģērbs un rotāšanās piedien visu gadskārtu svinībām, bet dainas to sevišķi min Lieldienās.

Svētkos sedzu lielu saktu,
Vairāk zelta, ne sudraba;
Lieldien' jozu lielu jostu,
Vairāk diega, ne dzīparu.

Nemanot pienāk **LIELĀS DIENAS** rīts (pirms vasaras saulgriežiem pirmā pilnā Mēness svētdiena) ar raibām olām, kuras Lieldienu zaķis iemanīljes paslēpt ētā pie gultas, kādā istabas stūrītī, dārzā zem krāma vai tuvejā mežmalā.

Ai, zaķīti, garausīti,
Kā es tevi sen gaidīju:
Ar raibām oliņām,
Ar kadiķu ziedīņiem.

Šajā rītā var sajast pašas Laimas klātbūtni; skatoties caur zīda drāniņu, var ieraudzīt pašu Laimu.

Kā visiem svētkiem, arī šiem jāgatavojas jau laikus: jāsakopj māja, jānokrāso olas. Dainās gan nav pārliecinošu norādījumu par olu krāsošanas ieražu senatnē. Vairākums dainu runā par zelta, sudraba un baltām olām. Zelta olas, Lieldienām atnākot un aizējot, attēlo Saules gaitu debesīs, izceļot Lieldienu nozīmi šai notikumā:

Skrien garām, Metenīti,
Ar kaņepju plācentīti!
Man atnāca Lieldienīgas
Ar baltām oliņām,
Ar baltām oliņām,
Ar ziedotu plācentīti.

Tāpēc var secināt, ka olu krāsošana ieviesusies jaunākajos laikos.

Lai olas būtu raibākas, tās var vārtīt krāsainās lupatiņās. Vienā vietā var iebērt putrāimus, otrā ielikt kādu krāsainu dzīparu un noiti ar lupatiņu. Citām olām var pielt berzu lapiņas, egļu skuju un sēniņas vai dažādas mizas:

- sīpolu mizas dod dzeltenu vai pat brūnu krāsu. Brūnums kļūš vēl spilgtāks, ja pie sīpolu mizām pieliks kafijas biezumus;
- aīkšņu mizas dod brūni iesarkanu krāsu;
- bērzu lapas, mētras, sūnas dod dzeltenī zaļu, rudzu zāle — koši zaļu krāsu;
- kumelītes dod maigi dzeltenu krāsu:

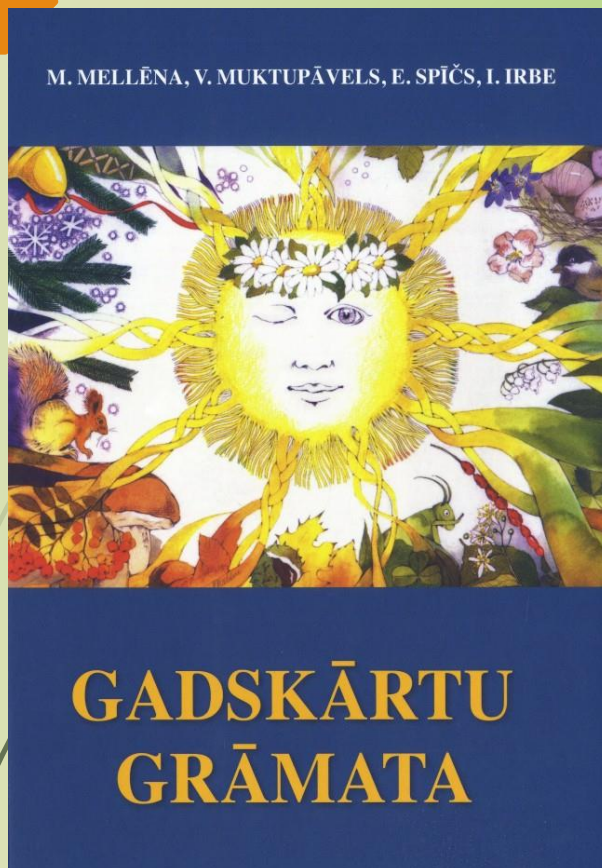
21

Bagātais latviešu tautas kultūras mantojums - gadskārtu ieražas, ģimenes godu tradīcijas, sadzīves paražas un ticējumi, tautasdziesmu bagātais pūrs un tautas tērpu daudzveidība - vērtības, kas rūpīgi kopjamas un saglabājamas nākamajām paaudzēm.

Dzīvesgudrība un radošums lai palīdz šīs grāmatas lasītājiem gadsimtos uzkrātās zināšanas un tradīcijas iekļaut ikdienas un svētku norisēs, ļauj apzināties latviskumu un tautas gudrības avotus.

Ieskatāmie grāmatā...!

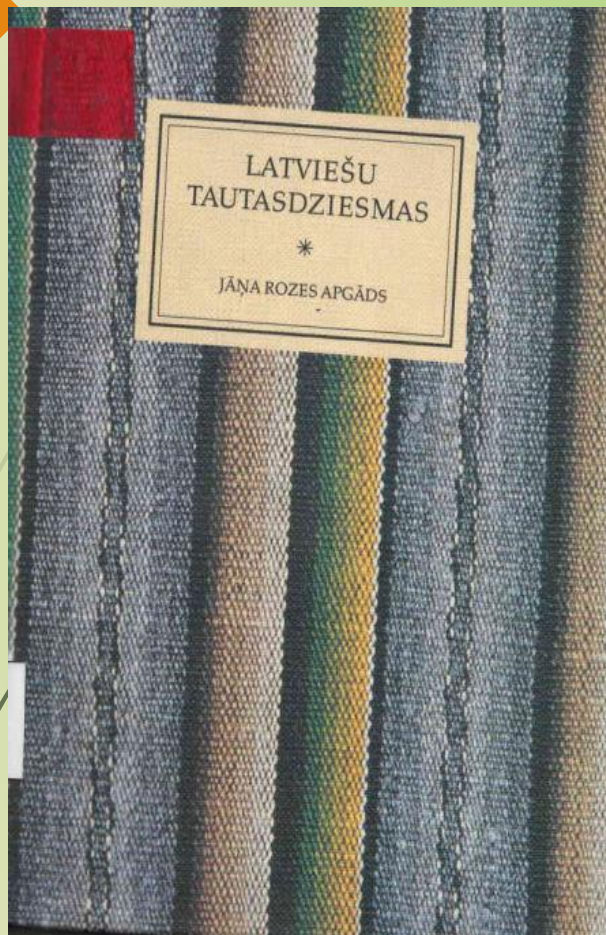
Gadskārtu grāmatā atrodama ne tikai pavasara ieražu apcere, dziesmas, rotaļas, spēles, mīklas un joki, bet arī vasaras darbi, prieki un nieki, rudens pārdomas Veļu laikā, maskoto ļaužu izdarības no Mārtiņiem līdz Meteņiem, ziemas zīmes debesīs un zemē, nošu raksti, ornamentu, ticejumi un vēl daudz citu interesantu lietu.

Gadskārtu grāmata: folkloras materiālu hrestomatija ar komentāriem/M.Mellēna, V. Muktupāvels, E.Spičs,I. Irbe.-Rīga: Madris,2004.-496 lpp.

Meklēt Rīgas Valsts tehnikuma bibliotēkas katalogā.

leskatāmajies grāmatā...!

Lieldienas rītā

Klausijosi, brīnījosi,
Kas aiz kalna gaviļēja:
Lieldienīņa braukšus brauca,
Asnus veda vėzumāi.

* Tdz 53131, Nitaure

Atīdama Lela dīna
Atnas leidza vasareni;
Nūīdami Zīmassvātki
Aiznas boltu paladzeni.

FS 548, 15267, Brīgi

Silta, silta saulīte
Istabas galā;
Zaļa, zaļa zālīte
Lieldienas rītā.

FS 208, 1454, Nereta

105

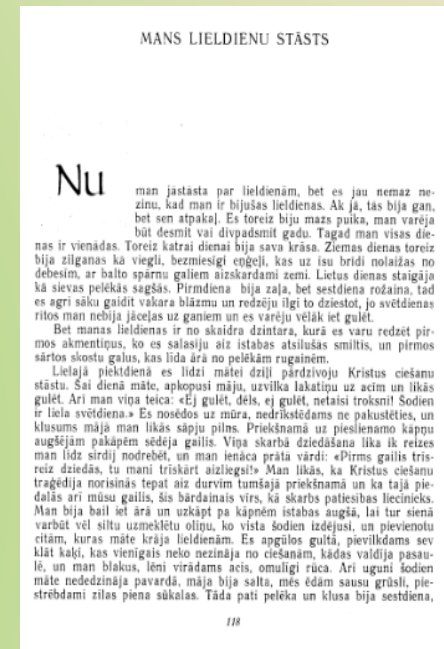
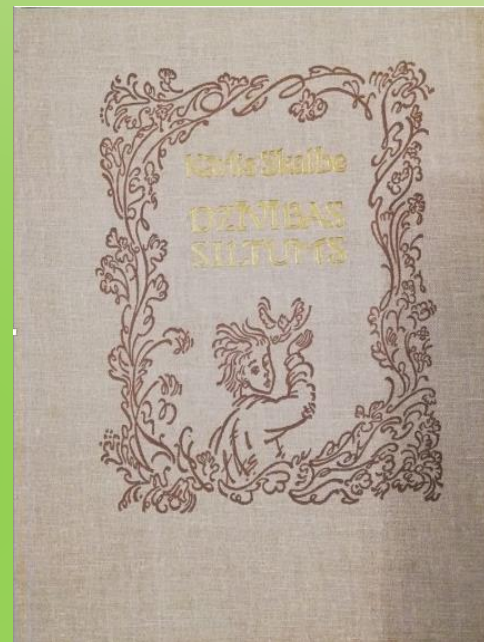
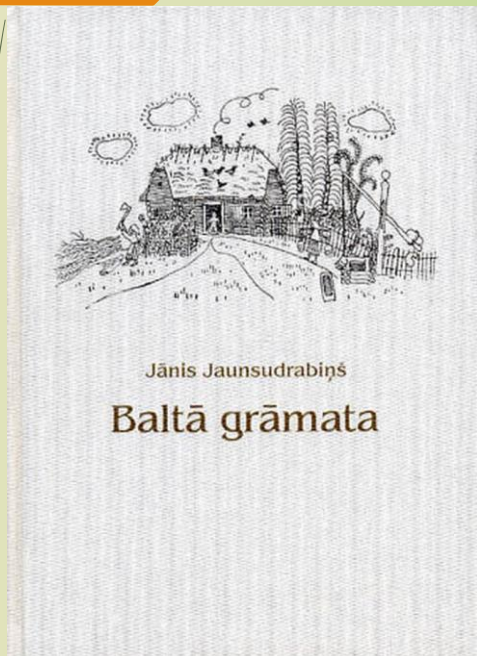

Latviešu gadskārtu ieražu dziesmas

Latviešu tautasdziesmas : gadskārtu ieražu dziesmas / sakārtojusi Rīta Drīzule. - [Rīga] : Jāņa Rozes apgāds, 1998. - 429, [1] lpp.

Meklēt Rīgas Valsts tehnikuma bibliotēkas katalogā.

Ieskatāmie grāmatā...!

J.Jaunsudrabiņš. Baltā grāmata : Stāsti vidējam un vec. skolas vecumam : J. Sudrabkalna iev., 5.-11. lpp.

K.Skalbe.Dzīvības siltums : Stāsti un tēlojumi / Kārlis Skalbe ; [Sast. un pēc v. Kārļa Skalbes stāsti un tēlojumi, 167.-172.lpp., sarakst. I. Treimane ; A. Griguļa iev., 5.-6.lpp. ; Māksl. M. Rikmane]. - Rīga : Liesma, 1980. - 174 lpp.

Meklēt Rīgas Valsts tehnika bibliotēkas katalogā.

Gaidām Lieldienas !

Klātienē izstāde skatāma
Rīgas Valsts tehnikuma lasītavā
(144.kab.)

*Pavasariģi saulainas,
ģimeniski siltas
un priecģigas
Lieldienas!*

leskatāmajiem internetresursos...

letonika.lv

LNB.lv

periodika.lv

zudusilatvija.lv

lv.wikipedia.org.

e-bibliotēka.lv !

